

De KOKMEEUWEN van Den Haag

Door A. L. Spaans en C. Swennen

Ongetwijfeld behoren de *kokmeeuwen* in de meeste steden tot de tamelijk gewone stadsvogels. Wij beperken ons hier tot de meeuwen in Den Haag, welke wij al een aantal jaren in een reeks onderzoekjes betrekken. Het aantal *kokmeeuwen* loopt in de stad niet parallel met de aantallen die er op het land worden gezien. Hierover schreven wij in *De Levende Natuur* 66 (1963), pp. 212-216. Wij vergeleken toen op een aantal treintrajecten door ons land de aantallen meeuwen langs de spoorbaan met die op een representatief punt in het centrum van Den Haag, namelijk de Hofvijver met omringende gebouwen.

In dit artikel willen wij het hebben over de resultaten van enkele tellingen die wij deden om het aantal meeuwen in de gehele stad te bepalen. Wij kunnen ons voorstellen dat er lezers zijn die zich afvragen of dit wel mogelijk is. Onze ervaring is, dat dit best gaat. De vogels zitten groeps-gewijs op een gazon, een sportveld, langs een kanaal of gracht of op een

hoog gebouw. Vanuit zo'n rustplaats maken weliswaar geregeld meeuwen korte fourageertochtjes in de omgeving, maar dat zijn er steeds maar enkele. Het merendeel zit heel rustig en is met een geschikte kijker gemakkelijk te tellen. Kortdurende paniekjes, waarbij alle vogels even op de wicken gaan, komen zo nu en dan voor. De meeuwen gaan echter onmiddellijk weer zitten, zodat die voor de teller nauwelijks lastig zijn. Er is weinig uitwisseling tussen de diverse fourageer- en rustplaatsen en de kans dat er meeuwen tweemaal worden geteld is gering.

De *kokmeeuwen* komen al vroeg in de ochtend de stad binnen, maar de eerste vogels verlaten deze ook al weer vroeg in de middag om zich naar de gemeenschappelijke slaappleats elders te begeven. Een telling moet beëindigd zijn voor de vogels de stad weer beginnen te verlaten. Onze telroute liep langs alle punten binnen het aangegeven gebied * waarvan wij wisten dat er meeuwenrustplaatsen waren. In totaal moest een lengte van bijna 100 km, grotendeels per auto en scooter, worden afgelegd om alle plaatsen langs te gaan. Bij de tellingen hadden wij de medewerking van de heren E. Meelis en P. Nijhoff.

Het resultaat van onze tellingen is als volgt:

26-10-1961	1.900	
28-12-1961	12.500	gedurende twee weken matige vorst
23-01-1963	30.600	gedurende een maand zeer strenge vorst
8-02-1961	7.100	geen vorst

Ofschoon de cijfers meest berusten op getelde aantallen en slechts zelden op geschatte, moet toch rekening worden gehouden met een mogelijke foutenmarge van ongeveer 10 % naar boven en naar beneden.

Wij hadden de tellingen nodig om voor een ander doel na te gaan of het aantal meeuwen bij de Hofvijver een goede maat was voor het aantal dat in de gehele stad verbleef. Dit bleek inderdaad op te gaan. Wanneer echter de vorst doorzette, liep het aantal meeuwen bij de Hofvijver door het vrijwel geheel dichtvriezen ervan meestal iets terug, terwijl dit in de rest van de stad niet het geval was.

Daar wij de Hofvijver heel regelmatig tellen, is het mogelijk om de aantallen die in de loop van het jaar in de stad fourageren min of meer nauwkeurig in getallen vast te leggen. Gedurende de broedtijd (april, mei en juni) ziet men in Den Haag maar zeer weinig meeuwen. Het aantal varieert van enkele tientallen tot enkele honderden. Kort hierna komen er wat meer en dan zijn het er enkele honderden tot een paar duizend. Een opvallende toename is er pas tegen het einde van de herfst. Het aantal blijft dan tot in maart hoog. In een gewone winter, wanneer het niet vriest, kunnen we het aantal stellen op 7-8.000. Wanneer de vorst invalt, komen er vogels bij, die anders op omliggende weilanden fourageren. Het aantal kan dan zowat verdubbelen. In de uitzonderlijk strenge winter van 1962/1963 waren er veel en veel meer meeuwen zoals uit het staatje blijkt. We veronderstellen dat deze grote toename vooral veroorzaakt is door vogels die anders in noordelijker of oostelijker streken overwinteren.

* Wij hebben geteld het gedeelte omsloten door de Kijkduinsestraat, Haagweg, Leyweg, Vreeswijkstraat, Loevensteinlaan, Van Vredenburgweg (incl. de Put), Trekweg (incl. de Brinckhorst Haven), de spoorlijn, Isabella Land, Bezuidenhoutseweg, Van Alkemadelaan (incl. Clingendaal), Strandweg en Westduinpark. De vogels op het strand en voor de kust zijn niet geteld.

Het lijkt ons interessant de gegevens over het aantal meeuwen te combineren met iets anders. In het najaar van 1960 hebben wij van een *kokmeeuw* twee weken lang de voedselopname nagegaan. De vogel was al meer dan een half jaar in gevangenschap en volkomen aan de situatie gewend. Aan het einde van die veertien dagen had de vogel nagenoeg hetzelfde gewicht als aan het begin van de proef, zodat de voedselbehoefte van onze vogel kennelijk gedekt was. De gemiddelde hoeveelheid voedsel bedroeg per etmaal 40 gram bruinbrood of 77 gram vis of een combinatie van deze twee overeenkomende met 92-103 kilocalorieën.

Met deze twee gegevens willen wij ons nu aan een speculatie wagen over de hoeveelheid voedsel welke de *kokmeeuwen* tijdens de strenge winter van 1962/1963 gebruikten. Wij beperken ons hier tot brood, omdat voor de stadsmeeuwen (bij de 30.000 die wij telden waren niet begrepen de vogels die langs het strand en boven de monding van het stadsriool in zee hun voedsel haalden) de hoeveelheid natuurlijk voedsel tijdens de vorst- en sneeuwperiode maar zeer gering was. Hoofdzakelijk werd er geëefd van al dan niet opzettelijk weggeworpen voedselresten, voornamelijk brood. Het aantal meeuwen dat uitsluitend of vrijwel uitsluitend van brood leefde, moet toch wel 25.000 hebben bedragen.

De voedselbehoefte van deze vogels zal zeker groter zijn geweest dan de 40 gram die wij vonden bij ons proefdier. Deze meeuwen moesten om hun voedsel te krijgen meer werk verzetten en bovendien per dag tweemaal 20 km afleggen van en naar de gemeenschappelijke slaappleaats voor de kust van het toenmalige natuurreservaat De Beer (wij schreven hierover in *Natura* 60 (1963 pp 134-136).*) Bovendien was ook de buitentemperatuur veel lager dan tijdens de proefperiode. Al deze factoren maakten de energiebehoefte van de wilde vogels groter dan die van onze tamme vogel. Wij weten echter niet hoeveel groter daardoor de voedselbehoefte was en wij willen deze veiligheidshalve maar op 50 gram brood per dag houden.

Dit betekent dat deze meeuwen $25.000 \times 50 \text{ gram} = 1250 \text{ kg}$ brood per dag nodig hebben gehad. Dat zijn ruim 1560 broden. De hele vorstperiode duurde ruim 70 dagen. Dat komt dus neer op ruim 110.000 broden. Wij beseffen dat onze uitkomst slechts een grove benadering zal zijn van de werkelijke situatie. Het geeft echter toch wel een indruk van de geweldige hoeveelheden voedsel die er voor vogelpopulaties van deze grootte beschikbaar moeten zijn.

Behalve *kokmeeuwen* hebben ook verschillende andere vogelsoorten die winter geheel of grotendeels van brood geëefd. Wat de aantallen betreft, kunnen wij alleen dat van de *wilde eend* vrij nauwkeurig opgeven. In de eveneens zeer strenge winter van 1955/1956 telden Nijhoff en Swennen in Den Haag van deze soort 2140 stuks. Blijkens de vergelijkende gegevens die Van Weerd in het reeds genoemde nummer van Het Vogeljaar publiceerde over het aantal vogels in het Verversingskanaal, waren er in de winter van 1955/1956 daarin slechts weinig minder dan in de

* Van Weerd, die in Het Vogeljaar 11 (1963) op blz. 174 in een artikel over het Verversingskanaal in Den Haag melding maakt van het overnachten van een duizendtal *kokmeeuwen* op het strand bij Scheveningen, deelde bij navraag mede dat hij de vogels daar waarnam in de late namiddag en in de vooravond en dat hij er niet zeker van is dat deze daar de gehele nacht zijn gebleven.

winter van 1962/1963. Het totaal aantal *wilde eenden* kan in de laatste winter dan ook op ongeveer 2500 worden gesteld. Over de andere soorten hebben we geen gegevens. We schatten het aantal *meerkoeten* op meer dan 5.000 (Van Weerd geeft voor alleen het Verversingskanaal al 2400 *meerkoeten* op), het aantal eenden minus de *wilde eenden* op een paar duizend. Van de verder talrijk voorkomende soorten eten *houtduiven*, *kauwen*, *merels*, *spreeuwen* en *huismussen* onder deze omstandigheden ook voornamelijk brood. Andere meeuwensoorten fourageren er weinig in de stad.

De *wilde eenden* hebben vrijwel alleen van brood geleefd; van de *meerkoeten* waarschijnlijk ook het grootste deel, al kunnen deze plaatselijk ook nog wel wat ander voedsel hebben bemachtigd. Dit geldt in meer of mindere mate ook voor de overige eendensoorten.

Eenden en *meerkoeten* wegen gemiddeld ongeveer vier keer zoveel als een *kokmeeuw*. Ruwweg zullen zij ook zoveel maal meer voedsel behoeven. De hoeveelheid die de overige soorten opeten, is in verhouding met die van de watervogels zeer gering. Al met al komen wij op een totale hoeveelheid van 2-300.000 broden.

We beschikken niet over gegevens van de totale hoeveelheid welke in werkelijkheid is gevoerd. Toch is uitgaande van een ander gegeven wel een indruk erover te vormen. Den Haag telt namelijk ruim 600.000 inwoners; dit zijn ten naaste bij 150.000 gezinnen. Als we nu uitgaan van de maximaal gestelde behoefte van 300.000 broden, wil dat zeggen dat ieder gezin gedurende de gehele vorstperiode (van ruim 70 dagen) totaal maximaal 2 broden moet hebben gevoerd. Dat is ongeveer eens in de twee dagen een dikke boterham. En dat is naar onze mening gemiddeld zeker het geval geweest.

Men zou hieruit kunnen concluderen, dat er in Den Haag in die strenge winter onder deze watervogels geen voedseltekort heeft kunnen ontstaan. We menen dat dit ook inderdaad het geval is geweest. Wij vingen midden in de vorstperiode ten behoeve van het ringonderzoek een aantal *meerkoeten* en *kokmeeuwen*, die stuk voor stuk niet mager waren. De *meerkoeten* waren zelfs vrijwel zonder uitzondering zwaar. Er zijn weliswaar gedurende de winter nogal wat slachtoffers gevallen, maar dit zijn naar alle waarschijnlijkheid juist zwakke en niet geheel gezonde vogels geweest. De grote sterfte onder de vogels viel daar namelijk juist aan het begin van de vorstperiode. Later waren de verliezen naar onze indruk minder groot, terwijl de omstandigheden er zeker niet op vooruit waren gegaan.

- De adressen van de schrijvers luiden: A. L. Spaans, Regentesselaan 19, Oegstgeest; C. Swennen, Spotvogellaan 21, Den Haag.